

XARİCİ DİL

(İngilis, alman, fransız, rus, ərəb və fars dilləri)

Təqdim olunan proqram V-IX siniflərin tədris materialları əsasında hazırlanmışdır.

İmtahanda fənn kurikulumunun xarici dil fənni üçün müəyyən etdiyi 4 (“Dinləmə”, “Danışma” “Oxu” və “Yazı”) məzmun xəttinə aid altstandartların hamısı üzrə bilik və bacarıqların yoxlanılması 2025/2026-cı tədris ilində də mümkün deyil. Bəzi altstandartların yoxlanılması üçün müəyyən vasitələr tələb edildiyindən, onlarla bağlı tapşırıqlardan istifadə olunması məqsəduyğun hesab edilmir. “Danışma” məzmun xətti üzrə bilik və bacarıqlar buraxılış imtahanında hələ ki, yoxlanılmır.

Proqram əsas etibarilə üç (“Dinləmə”, “Oxu” və “Yazı”) məzmun xətti üzrə altstandartların tələblərinin yoxlanılması və qiymətləndirilməsi üçün verilmiş materialları əhatə edir.

“Dinləmə” məzmun xətti ilə bağlı, əsasən, aşağıdakılara uyğun bilik və bacarıqlar yoxlanılır:

- müraciətlər zamanı sadə sualları cavablandırmaq;
- müraciətlərə uyğun tapşırıqları ardıcıl icra etmək;

– dinlədiyi mətnə əsas fikri müəyyən etmək;

– dinlədiyi mətnə yeni informasiyanı müəyyən etmək və s.;

“Oxu” məzmun xətti ilə bağlı, əsasən, aşağıdakılara uyğun bilik və bacarıqlar yoxlanılır:

- Mətndəki əsas fikri müəyyən etmək;
- Söz və ifadələrin qrammatik-semantik xüsusiyyətlərini izah etmək;
- Mətnin bütöv hissələrini fərqləndirmək;
- Mətndəki əsas fakt və hadisələri seçmək, qruplaşdırmaq və s.

“Yazı” məzmun xətti üzrə, əsasən, aşağıdakılara uyğun bilik və bacarıqlar yoxlanılır:

- Verilmiş sözləri mənə və qrammatik cəhətdən əlaqələndirərək, cümlələr qurmaq;
- Müxtəlif əşya və hadisələri təsvir etmək;
- Müxtəlif konstruksiyalı cümlələri düzgün yazmaq;
- Kiçik həcmli mətnlər yazmağı bacarmaq və s.

İNGİLİS DİLİ

FONETİKA (PHONETICS)

İngilis dilinin hərf və səs tərkibi. Səs-hərf münasibəti. Sözlərdə səs tərkibi ilə hərf tərkibinin bir-birinə uyğun gəlməməsi halları. Hərf və hərf birləşmələrinin oxunuş qaydaları. Uzun və qısa sait səslər. Monoftonqlar və diftonqlar. Kar və cingilti samit səslər.

Açıq və qapalı heca. Vurğu.

LEKSİKOLOGİYA (LEXICOLOGY)

Sözün leksik və qrammatik mənalari. Sözlərin quruluşca növləri: sadə, düzəltmə, mürəkkəb sözlər. Təkmənəli və çoxmənalı sözlər. Sinonimlər (*Synonyms*). Antonimlər (*Antonyms*).

Feillərin sözünü və zərflərlə birləşərək yeni mənə verməsi: Tərkibi feillər (*Phrasal Verbs*) (*She looked after the children while I was away. He turned off the light.*)

Sözdüzəltmə (*Word formation*). İsim düzəldən suffiksler:

-er, -ment, -tion (-sion), -ness, -ity, -ing, -th, -dom, -ship, -i, -ian/-an, -ese, -ess, və s.

Sifət düzəldən suffiksler: -less, -ful, -able, -y, -ly, (*a weekly newspaper, lovely, friendly, lonely, elderly, lively, cowardly*), -ous, -ish və prefiksler: pre-, un-, ir-, in-, (im-, il-, ir-) və s.

Say düzəldən suffiksler: -teen, -ty, -th.

Zərf düzəldən suffiks: -ly

MORFOLOGİYA (MORPHOLOGY)

İsim (*The Noun*). İsmın əsas qrammatik əlamətləri. Xüsusi və ümumi isimlər. Ümumi isimlərin təsnifatı. Konkret və mücərrəd isimlər. Toplu isimlər. Maddi isimlər. Sayılan və sayılmayan isimlər.

Tək və cəm isimlər. Yalnız təkə işlənen isimlər; sayılmayan – maddi və mücərrəd isimlər.

Yalnız cəmdə işlənen isimlər. Cəm forması xüsusi qayda ilə düzələn isimlər. Tək və cəm formaları eyni olan isimlər (*a sheep- five sheep, a deer- three deer*).

İsmın halları: ümumi hal (*The Common Case*) və yiyəlik hal (*The Genitive / The Possessive Case*).

Canlı varlıqları bildirən isimlərin yiyəlik halının düzəldilməsi. Canlı və cansız varlıqları bildirən isimlərdə yiyəlik halının *of* sözünü ilə ifadə edilməsi. Bəzi cansız varlıqları bildirən isimlərlə (zaman, ölkə, şəhər, fəsil, ay, gün, ulduz və planet adlarını bildirən isimlərlə) yiyəlik hal şəkilçisinin işlənməsi.

Artikl (*The Article*). Qeyri-müəyyənlik (*a, an*) və müəyyənlik (*the*) artiklları. Artiklların işlənmə və işlənməmə halları.

Sifət (The Adjective). Sifətin əsas qrammatik xüsusiyyətləri. Sifətin adı (*Positive Degree*), müqayisə (*Comparative Degree*) və üstünlük (*Superlative Degree*) dərəcələri. Müqayisə və üstünlük dərəcələrinin düzəldilməsi və işlədilməsi. Müqayisə və üstünlük dərəcələri kökündən dəyişməklə düzələn sifətlər: *bad-worse-(the) worst; good-better-(the) best.*

(*Not*) *as ... as, not so ... as, than* bağlayıcıları ilə konstruksiyalar.

Bağlayıcı feillərlə (*Link verbs*) (*be, become, seem, feel, smell, taste, look, appear, stay, get, grow, sound*) sifətlərin işlənməsi. (*He looked happy. These flowers smell wonderful.*)

Say (The Numeral). Miqdar və sıra sayları. Sıra saylarının düzəldilməsi.

Əvəzlik (The Pronoun). Əvəzliklərin növləri.

Şəxs əvəzlikləri (*Personal Pronouns*). Şəxs əvəzliklərinin halları: adlıq halı (*The Nominative Case*) və obyekt halı (*The Objective Case*).

Yiyəlik əvəzlikləri (*Possessive Pronouns*): asılı (isimlə işlənən) (*my, your, his, her, its, our, their*) və müstəqil (isimsiz işlənən) formaları (*mine, yours, his, hers, its, ours, theirs*).

İşarə əvəzlikləri (*Demonstrative Pronouns*): *this, that, these, those.*

Qayıdış əvəzlikləri (*Reflexive Pronouns*): *myself, yourself, himself, herself, itself, ourselves, yourselves, themselves.*

Qeyri-müəyyən əvəzliklər (*Indefinite Pronouns*): *some, any* və onların törəmələri (*somebody, someone, something; anybody, anyone anything*).

Some əvəzliyinin sual cümlələrində işlənməsi (nə isə xahiş etdikdə “*Can I have some oranges, please?*”; nə isə təklif etdikdə “*Would you like some juice?*”).

Many, much, little, a little, few, a few qeyri-müəyyən əvəzliklərinin işlənməsi.

Every əvəzliyi və onun törəmələri (*everything, everyone, everybody*).

A lot (of) sözünün işlənməsi.

Sual əvəzlikləri. (*who, whom, what, whose, which*)

Təyini əvəzliklər: *both (of), either (of), all (of), each (of).*

İnkər əvəzlikləri (*neither (of), no* və onun törəmələri (*no one, nobody, nothing, none (of)*).

Feil (The Verb). Feilin dörd əsas forması (*Basic Forms of the Verb*). Məsdər (*The Infinitive*); Keçmiş sadə (*The Past Simple*); İndiki zaman feili sifəti (*The Present Participle*); Keçmiş zaman feili sifəti (*The Past Participle*).

To be, to have və *to do* feilləri.

Feilin xəbər şəklinin dörd zaman qrupundan üçü:

I. Sadə (qeyri-müəyyən) zamanlar (*Simple Tenses*);

1) İndiki sadə zaman formasının (*The Present Simple*) düzəldilməsi və işlədilməsi.

2) Keçmiş sadə zaman formasının (*The Past Simple*) düzəldilməsi və işlədilməsi. Qaydalı və qaydasız feillər (*The Regular and Irregular Verbs*). *Used to* + məsdər birləşməsi

və işlədilməsi.

3) Gələcək sadə zaman formasının (*The Future Simple*) düzəldilməsi və işlədilməsi.

II. Davamedici zamanlar (*Continuous Tenses*);

1) İndiki davamedici (*The Present Continuous*) zaman formasının düzəldilməsi və işlədilməsi;

2) Keçmiş davamedici (*The Past Continuous*) zaman formasının düzəldilməsi və işlədilməsi.

III. Bitmiş zamanlar (*Perfect Tenses*);

1) İndiki bitmiş (*The Present Perfect*) zaman formasının düzəldilməsi və işlədilməsi.

Modal feillər (*The Modal Verbs*) və onların ekvivalentləri: *can (could), may (might), must, to have to, to be able to, should.*

May, might, could modal feillərinin (*inkarda might not, may not*) ehtimal, gümanlıq və proqnoz mənası bildirməsi (*I might see you again, who knows*).

Modallıq mənası ifadə edən birləşmələr. *To be about to.* (*The bus is just about to leave.*) *To be due to.* (*The meeting is due to take place on May 13; The train is due to leave in five minutes.*)

Feilin məchul növü (*The Passive Voice*). İndiki sadə zaman (*The Present Simple*), keçmiş sadə zaman (*the Past Simple*), gələcək sadə zaman (*the Future Simple*) formalarının məchul növdə işlədilməsi. (*The Present Simple Passive; The Past Simple Passive; The Future Simple Passive*).

Feilin əmr şəklinin (*The Imperative Mood*) düzəldilməsi və işlədilməsi.

Feilin şəxssiz (təsriflənməyən) formaları.

Məsdər (*The Infinitive*). (*to read, to sit*) Məsdər inkarda (*not to read, not to sit*). Müəyyən feillər (*to agree, can't afford, to choose, to decide, to deserve, to expect, to fail, to hope, to need, to offer, to plan, to promise, to want, to wish, would like*) və modal ifadələrdən sonra məsdərin “*to*” ilə işlənməsi. (*I promised to stay calm. The children are already able to speak English.*) Bir çox sifətlərdən sonra məsdərin “*to*” ilə işlənməsi. (*It is important to do homework every day; We are happy to see our teachers again. It is never too late to realize your dream.*)

Let, make + object + do something. (*I made her tell the truth*).

Advise, allow, ask, encourage, expect, invite, teach, tell, want, would like + object + to do something. (*He told me to bring my documents. I want him to help me.*)

Cerund (*The Gerund*). (*going, writing, speaking; inkarda – not writing, not going*). Cerundun müəyyən feillərdən (*can't help, to enjoy, to imagine, to keep, to mind, to miss, to practise, to recommend, to risk, to suggest*) və sözönlülərdən sonra işlənməsi. (*The doctor suggested taking a long holiday; He is proud of getting good grades.*)

Zərf (*The Adverb*). Sual zərfləri və birləşmələri (*when, where, how, why*); yer, zaman, tezlik və tərz bildirən zərflər. (*We lived there; They are here; When did you come? We always visit them. She spoke politely to the teacher.*) Ölçü və dərəcə zərfləri (*Adverbs of degree and measure*). *Very, enough, too* (*We lived there; They are here; When did you come? We always visit them. She spoke politely to the teacher. She ran fast enough to win the race.*)

Ədat (*The Particle*). *Also, too, either* sözləri və işlədilməsi.

Sözünü (*The Preposition*). *In, on, at, next to, from, behind, between, opposite, in front of, around, round, by, with, without, under, of, out of, for, till, until, before, after, since, through, into, off, about.*

Bağlayıcı (*The Conjunction*). *Tabesiz və tabeli bağlayıcılar (because, as, and, but, so, or, than, as...as, not as...as, if, before, after, since, when, that, while, neither...nor, either...or, both...and, not only...but also).*

SİNTAKSİS (SYNTAX)

Söz birləşməsi (*The Collocations*). Dildə iki və daha çox sözün uyğun şəkildə birləşməsi və işlənməsi. (*Look at that colourful butterfly. There was a strong wind yesterday. She always walks too fast. She has visited her grandparents.*)

Sadə cümlə (*The Simple Sentence*). Ünsiyyətdəki məqsədinə görə cümlənin növləri. Nəqli cümlə (*The Declarative Sentence*) (təsdiq və inkar formaları), sual cümləsi: ümumi, xüsusi (sual sözləri – *who, whom, what, whose, which, what kind of, how many, how much, when, where, how, why, how long, how often, how well, how far, since when*), seçmə və ayırıcı suallar, əmr cümləsi.

Cümlə üzvləri. Baş və ikinci dərəcəli üzvlər.

Xəbərin mübtədə ilə uzlaşması. (*The Agreement*).

Sadə cümlədə söz sırası.

So do I, Neither do I tipli cümlələr.

Şəxssiz cümlələr: *It is cold. It is early. It is morning. It is snowing.*

There formal sözü ilə başlanan cümlələr.

Mürəkkəb cümlə (*The Composite Sentence*). *Tabesiz və tabeli mürəkkəb cümlələr (The Compound and The Complex Sentences)*. Zaman budaq cümləsi (*The Adverbial Clause of Time*), şərt budaq cümləsi (*The Adverbial Clause of Condition*). Real şərt budaq cümlələri (*Zero Conditional*) *If it rains, the ground gets wet.*

Conditional I. (If we don't hurry, we won't get there in time).

ƏSAS ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. *Mauricio Shiroma, Veronica Teodorov with Paulo Machado. Game Changer. 5-ci sinif. – Bakı, 2024.*
2. *Viviane Kirmeliene, Denise Santos with Paulo Machado. Game Changer. 6-cı sinif. – Bakı, 2025.*
3. *K.Heydərova, G.Qurbanova, S.Məmmədova. English. 7-ci sinif. – Bakı, 2022.*
4. *K.Heydərova, G.Qurbanova, S.Məmmədova. English. 8-ci sinif. – Bakı, 2023.*
5. *K.Heydərova, G.Qurbanova, S.Məmmədova. English. 9-cu sinif. – Bakı, 2024.*

ƏLAVƏ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. *English. Vəsait. "Abituriyent" jurnalının 1-ci nömrəsinin əlavəsi. – Bakı, 2019.*
2. *İngilis dili. 5-9-cu siniflər üçün "Qiymətləndirmə tapşırıqları". "Abituriyent" jurnalının 1-ci nömrəsinin əlavəsi. – Bakı, 2023.*
3. *İngilis dili. Test toplusu. (Ümumi orta (9 illik) təhsil səviyyəsi üzrə buraxılış imtahanına hazırlaşanlar üçün) "Abituriyent" jurnalının 1-ci nömrəsinin əlavəsi – Bakı, 2025*
4. *İngilis dili. Ümumi orta (9 illik) təhsil səviyyəsi üzrə buraxılış imtahanı modelinə uyğun "20 variant sınaq imtahanı" kitabı. Bakı – 2024.*

Proqram Dövlət İmtahan Mərkəzində 20.10.2025-ci il tarixində keçirilmiş iclasda (Protokol №1) müzakirə edilərək qəbul olunmuşdur.

Dövlət İmtahan Mərkəzi proqramın hazırlanmasında zəhməti olanlara minnətdarlığını bildirir.

ALMAN DİLİ

FONETİKA (DIE PHONETIK)

Alman dilinin hərf və səs tərkibi. Səs-hərf münasibəti. Uzun və qısa sait səslər. Səs və hərf birləşmələri. Diftonqlar, affrikatlar.

Söz vurğusu. Mürəkkəb sözlərdə vurğu. Ayrılan və ayrılmayan ön şəkilçili feillərdə vurğu.

LEKSİKA (DIE LEXIK)

Sözün leksik mənası (*lexikalische Bedeutung*: *Bahnhof, Haus* usw.). Sinonimlər (*Synonyme*: *schön-hübsch*). Antonimlər (*Antonyme*: *klein-groß*).

Sözdüzləmə (Die Wortbildung). *-er, -ler, -ner, -ling, -ist, -ent, -ant* (kişi cinsli: *der Lehrer, der Polizist* usw.); *-ung, -heit, -keit, -in, -schaft, -ei, -tion, -tät* (qadın cinsli: *die Zeitung, die Freundschaft* usw.); *-um, -chen, -lein* (orta cinsli: *das Datum, das Buchlein* usw.) və s. suffikslərlə düzələn isimlər. *-ig, -lich, -los, -bar, -sam, -isch* suffiksləri və *un-* ön şəkilçisi (*essbar, langsam* usw.) ilə düzələn sifətlər.

Ayrılan (*an-, ab-, aus-, auf-, mit-, zu-, bei-* və s.: *anmachen, mitbringen* usw.) və ayrılmayan (*be-, ge-, er-, ver-, zer-, ent-, miss-, emp-*: *bekommen, verstehen* usw.) ön şəkilçilər ilə və *-ieren* (*interessieren, diskutieren* usw.) suffiksi ilə düzələn feillər.

Mürəkkəb feillərin (*kennen lernen, zurück kehren, fort gehen, stehen bleiben, zurück fahren, spazieren gehen* və s.) işlədilməsi.

MORFOLOGİYA (DIE MORPHOLOGIE)

İsim (Das Substantiv). İsimlərin quruluşca növləri. İsmın əsas qrammatik əlamətləri: cinsi, halı və kəmiyyəti. Cinsin məna və suffikslərə görə təyin olunması (*Die Hauptarten der Substantive. Die drei Kategorien der Substantive: Genus, Kasus und Numerus. Die Bestimmung der Genera (der grammatischen Geschlechter) der Substantive nach Bedeutung und Suffixen*).

İsimlərin cəmlənməsi (*Pluralbildung der Substantive*): **I**

tip: -e, -e; II tip: -n, -(e)n; III tip: -er, -er; IV tip: -;
II, V tip -s.

İsimlərin təkdə hallanması (*Deklination der Substantive im Singular*); isimlərin qüvvətli, zəif, xüsusi və qadın cinsli isimlərin hallanması (*die starke, besondere, weibliche und schwache Deklination der Substantive*).

İsimlərin qüvvətli hallanması (*die starke Deklination der Substantive*):

Nom. – der Hund	das Glas
Gen. – des Hundes	des Glases
Dat. – dem Hund	dem Glas
Akk. – den Hund	das Glas

İsimlərin xüsusi hallanması (*die besondere Deklination der Substantive*):

Nom. – der Name	das Herz
Gen. – des Namens	des Herzens
Dat. – dem Namen	dem Herz (Herzen)

Akk. – den Namen das Herz

İsimlərin zəif hallanması (*die schwache Deklination der Substantive*):

Nom. – der Mensch	der Löwe
Gen. – des Menschen	des Löwen
Dat. – dem Menschen	dem Löwen
Akk. – den Menschen	den Löwen

Qadın cinsli isimlərin hallanması (*die weibliche Deklination der Substantive*):

Nom. – die Tasche
Gen. – der Tasche
Dat. – der Tasche
Akk. – die Tasche

İsimlərin cəmdə hallanması (*Deklination der Substantive im Plural*):

Nom. – die Kinder
Gen. – der Kinder
Dat. – den Kindern
Akk. – die Kinder

Artikl (Der Artikel). Artiklin növləri: müəyyən (*der bestimmte Artikel: der (Maskulinum/männlich-der Tisch), die (Femininum/weiblich-die Uhr), das (Neutrum/sächlich-das Buch)*) və qeyri-müəyyən (*der unbestimmte Artikel: ein (männlich/sächlich-ein Stuhl/ein Heft) und eine (weiblich-eine Blume)*) artikllər. Artiklin cins, hal, kəmiyyət bildirməsi (*Die Funktionen des Artikels als das Geschlecht, die Anzahl und der Fall*).

Müəyyən və qeyri-müəyyən artikllərin hallanması (*die Deklination der bestimmten und unbestimmten Artikel*):

Die Deklination der bestimmten Artikel:

Nom. – der	das	die
Gen. – des	des	der
Dat. – dem	dem	der
Akk. – den	das	die

Die Deklination der bestimmten Artikel im Plural:

Nom. – die
Gen. – der
Dat. – den
Akk. – die

Die Deklination der unbestimmten Artikel:

Nom. – ein	ein	eine
Gen. – eines	eines	einer
Dat. – einem	einem	einer
Akk. – einen	ein	eine

Müəyyən və qeyri-müəyyən artikllərin işlənməsi və düşməsi halları (*der Gebrauch der bestimmten und unbestimmten Artikel-*

Das ist ein Buch. Das Buch ist interessant. Auf dem Tisch gibt es Bücher.).

Sifət (Das Adjektiv). Sifətin əsas qrammatik xüsusiyyətləri (Die Hauptmerkmale der Adjektive).

Sifətin dərəcələri (Steigerungsstufen der Adjektive):

adi (Positiv-schön, klein), müqayisə (Komparativ-schöner, kleiner) və üstünlük (Superlativ-am schönsten, am kleinsten) dərəcələri.

İstisna hallar (Ausnahmen) (gut – besser – am besten, der (die, das) beste, Pl.die besten; nah-näher-am nächsten, der (das, die) nächste, Pl.die nächsten; hoch, höher, am höchsten, der (das, die) höchste, Pl.die höchsten və s).

Sifətin hallanması (Deklination der Adjektive). Sifətin zəif, qüvvətli və qarışıq hallanması (Schwache, starke und gemischte Deklination der Adjektive).

Sifətin zəif hallanması (Schwache Deklination der Adjektive).

Nom. – der <u>schöne</u> Tag	die <u>nette</u> Frau
Gen. – des <u>schönen</u> Tages	der <u>netten</u> Frau
Dat. – dem <u>schönen</u> Tag	der <u>netten</u> Frau
Akk. – den <u>schönen</u> Tag	die <u>nette</u> Frau

Nom. – das <u>schnelle</u> Auto	Pl. die <u>großen</u> Tische
Gen. – des <u>schnellen</u> Autos	der <u>großen</u> Tische
Dat. – dem <u>schnellen</u> Auto	den <u>großen</u> Tischen
Akk. – das <u>schnelle</u> Auto	die <u>großen</u> Tische

Sifətin qüvvətli hallanması (Starke Deklination der Adjektive).

Nom. – <u>schöner</u> Tag	<u>nette</u> Frau
Gen. – <u>schönen</u> Tages	<u>netter</u> Frau
Dat. – <u>schönem</u> Tag	<u>netter</u> Frau
Akk. – <u>schönen</u> Tag	<u>nette</u> Frau

Nom. – <u>schnelles</u> Auto
Gen. – <u>schnellen</u> Autos
Dat. – <u>schnellem</u> Auto
Akk. – <u>schnelles</u> Auto

Sifətin qarışıq hallanması (Gemischte Deklination der Adjektive).

Nom. – ein <u>schöner</u> Tag	eine <u>nette</u> Frau
Gen. – eines <u>schönen</u> Tages	einer <u>netten</u> Frau
Dat. – einem <u>schönen</u> Tag	einer <u>netten</u> Frau
Akk. – einen <u>schönen</u> Tag	eine <u>nette</u> Frau

Nom. – ein <u>schnelles</u> Auto
Gen. – eines <u>schnellen</u> Autos
Dat. – einem <u>schnellen</u> Auto
Akk. – ein <u>schnelles</u> Auto

Sifətin cümlədə funksiyaları (der Gebrauch des Adjektivs im Satz):

a) sifətin ismi xəbər kimi işlənməsi (der Gebrauch des

Adjektivs im Satz als Prädikat): (Das Heft ist grün. Der Weg ist lang. Die Tafel ist schwarz);

b) sifətin təyin kimi işlənməsi (der Gebrauch des Adjektivs im Satz als Attribut): (das grüne Gras, der lange Tag, die rote Mappe, die neuen Bücher).

Əvəzlik (Das Pronomen). Əvəzliyin məna növləri: şəxs, ziyəlik, sual, işarə, qeyri-müəyyən (man), şəxssiz (es), qayıdış (sich) və inkar əvəzlilikləri (Personalpronomen (ich, du, er usw.), Possessivpronomen (mein, dein, sein usw.), Interrogativpronomen oder Fragepronomen (was, wer usw.), Demonstrativpronomen (dies(-er,-e,-es), jed(-er,-e,-es), jen(-er,-e,-es), Indefinitpronomen (alle, beide, manche usw.), Reflexivpronomen (mich, dich, sich usw.) Negativpronomen (keiner, niemand, nichts)). Şəxs əvəzliliklərinin hallanması (Deklination der Personalpronomen).

Kein inkar əvəzliyinin hallanması və işlədilməsi (Das ist kein Tisch).

Nom. – kein Schrank
Gen. – keines Schrankes
Dat. – keinem Schrank
Akk. – keinen Schrank

Say (Das Zahlwort). Miqdar və sıra sayları (Kardinalzahlen (zwei, drei usw. – zwei Bücher) und Ordinalzahlen (erste, zweite, dritte usw.). Miqdar və sıra saylarının düzəldilməsi və işlədilməsi (Die Bildung und Anwendung der Kardinal- und Ordinalzahlen): erste, zweite, dritte, vierzehnte, sechzehnte, zwanzigste, dreißigste usw., Heute ist der 8. November, aber gestern war der 7. November – Heute ist der achte November, aber gestern war der siebte November) .

Zərf (Das Adverb). Zərfin mənacə növləri (yer, zaman və tərz-i-hərəkət zərfləri – die Arten der Adverbien: Lokaladverbien (hier, dort usw.), Temporaladverbien (gestern heute usw.) und Adverbien der Art und Weise (gern, sehr usw.)).

Feil (Das Verb). Feilin üç əsas forması (Drei Grundformen des Verbs: sagen - sagte - gesagt; lesen - las - gelesen). Əsas, köməkçi, qaydalı, qaydasız və modal feillər (Voll- und Hilfsverben: sein, haben, werden); (regelmäßige Verben: machen, spielen, hören); (unregelmäßige Verben: wissen, stehen, tun); (Modalverben: wollen, mögen (möchte), sollen, müssen, können, dürfen). Ayrılan və ayrılmayan önsəkilçili feillər (trennbare Verben : aufmachen, einkaufen, mitnehmen); (untrennbare Verben: besuchen, erzählen, gefallen).

Feilin zaman formaları (Zeitformen des Verbs): Präsens (Das Kind macht seine Hausaufgaben/ Das Kind geht nach Hause), Präteritum (Imperfekt) (Das Kind machte seine Hausaufgaben/ Das Kind ging nach Hause), Perfekt (Das Kind hat seine Hausaufgaben gemacht/ Das Kind ist nach Hause gegangen), Plusquamperfekt (Das Kind hatte seine Hausaufgaben gemacht/ Das Kind war nach Hause

gegangen), *Futur I* (Das Kind wird seine Hausaufgaben machen/ Das Kind wird nach Hause gehen).

Feilin təsriflənməyən formaları. Məsdər, feili-sifət II (*Der Infinitiv, Partizip II*). Onların düzəldilməsi, hallanması.

Feilin əmr forması (*Der Imperativ*). Əmr formasının düzəldilməsi və işlədilməsi (*Schreib richtig! Schreibst richtig! Schreiben Sie richtig!*).

Feilin məchul növü (*Das Passiv*). Feilin məchul növünün düzəldilməsi və işlədilməsi. (*Die Bildung von Präsens und Präteritum Passiv – Der Brief wird geschrieben / der Brief wurde geschrieben*).

Məsdər (*Der Infinitiv*). Məsdərin **zu** ilə (*beginnen, bitten, vergessen* və s.) və **zu-**suz (*gehen, fahren*, modal feillər və “lassen” modal feili) işlədilməsi: *Der Lehrer beginnt zu diktieren. Wir beschließen heute den Jungen zu besuchen. Wir gehen Bücher holen. Wir müssen gut lernen.*

Məsdər qrupları və məsdər tərkiblərinin işlədilməsi: *um...zu+Infinitiv, ohne...zu+Infinitiv, statt...zu +Infinitiv* tərkibləri.

Sözünürlər (Die Präpositionen).

Yiyəlik (*Genitiv*) halını tələb edən sözünürləri: *während, trotz, wegen, infolge* usw.

Yönlük (*Dativ*) halını tələb edən sözünürləri: *mit, nach, bei, von, zu, aus, außer, seit* usw.

Təsirlik (*Akkusativ*) halını tələb edən sözünürləri: *durch, für, ohne, um, gegen, bis, entlang* usw.

Yönlük və təsirlik (*Dativ und Akkusativ*) hallarını tələb edən sözünürləri (*Wechselpräpositionen*): *in, an, auf, hinter, neben, zwischen, vor, unter, über*.

In, an, um sözünürlərinin zaman mənasında işlənməsi (*in diesem Jahr, in diesem Monat, im Monat Mai, im Januar; in der Woche, in der Nacht, am 24. Mai, am Montag, am Samstag; um 2 Uhr, um 9 Uhr*).

Bağlayıcılar (Die Konjunktionen). Tabesizlik (*Beiordnende Konjunktionen*): *und, aber, denn, darum, deshalb, deswegen* və s.) və tabelilik (*unterordnende Konjunktionen*): *als, wenn, weil* və s.) bildirən bağlayıcılar.

SİNTAKSİS (DIE SYNTAX)

Sadə cümlə (Der einfache Satz). Cümlənin məna növü: nəqli, sual və əmr cümlələri (*Satzarten: Aussagesatz - Martina kauft eine neue Uhr., Fragesatz - Wo wohnst du? und Imperativsatz- Mach das Licht an!*). Mübtəda və xəbər in şəxsə və kəmiyyətə görə uzlaşması (*Kongruenz von Subjekt und Prädikat*). Sadə cümlədə söz sırası (*Wortstellung im einfachen Satz*). İnkərləyici bildirən **nicht** və **kein** sözlərinin cümlədə yeri (*Die Stellung der Verneinungswörter nicht und kein im Satz*).

Mürəkkəb cümlə (*Der zusammengesetzte Satz- Ich wollte ins Kino gehen, aber es hat geregnet*). Tabesiz və tabeli

mürəkkəb cümlə (*Satzreihe (Ich gehe heute ins Kino und mein Bruder bleibt zu Hause) und Satzgefüge (Ich gehe ins Kino, weil ich den neuen Film sehen möchte)*). Təsriflənən feilin baş və budaq cümlədə yeri (*Die Stellung des konjugierten Verbs im Haupt- und Nebensatz*). Budaq cümlədə söz sırası (*Die Wortfolge im Nebensatz - Ich bleibe zu Hause, weil es stark regnet*).

Budaq cümlənin növləri: tamamlıq (*die Objektsätze - Er denkt, dass sie Recht hat*), təyin (*die Attributsätze - Das ist der Mann, der das Buch geschrieben hat*), zərflilik (*die Adverbialsätze*) budaq cümlələri: zaman – *die Temporalsätze (Als ich 6 Jahre alt war, ging ich in die Schule)*, səbəb – *die Kausalsätze (Ich gehe heute nicht in die Schule, weil ich starke Kopfschmerzen habe)*, məqsəd – *die Finalsätze (Anne bringt ihr Fahrrad zu ihrem Vater, damit er es repariert)*, şərt – *die Bedingungssätze (Wenn ich Zeit habe, besuche ich dich)* budaq cümlələri.

ƏSAS ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Ç.Qurbanlı, İ.Məmmədova, A.Məmmədova *Deutsch. 5-ci sinif*. – Bakı, 2020.
2. İ.Məmmədova, *Deutsch. 5-ci sinif*. – Bakı, 2024.
2. F.Veysəlli, Z.Quliyev, İ.Məmmədova. *Deutsch. 6-cı sinif*. – Bakı, 2021.
3. S.Adıgova. *Deutsch. 6-cı sinif*. – Bakı, 2021.
4. S.Adıgova. *Deutsch. 7-ci sinif*. – Bakı, 2022.
5. İ.Məmmədova. *Deutsch. 8-ci sinif*. – Bakı, 2023.
6. F.Veysəlli, Z.Quliyev, İ. Məmmədova. *Deutsch. 9-cu sinif*. – Bakı, 2020.
7. T.Kərimbəyli, *Deutsch. 9-cu sinif*. – Bakı, 2024.

ƏLAVƏ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. “Deutsch”. Vəsait. “Abituriyent” jurnalının xüsusi buraxılışı. – Bakı. 2019.
2. “Deutsch”. Buraxılış imtahanı modelinə uyğun qiymətləndirmə vasitələri. “Abituriyent” jurnalının xüsusi buraxılışı. – Bakı. 2023.
3. Məktəblinin almanca-azərbaycanca lüğəti, “Abituriyent” jurnalının xüsusi buraxılışı. Bakı, 2001.

Proqram Dövlət İmtahan Mərkəzində 20.10.2025-ci il tarixində keçirilmiş iclasda (Protokol №1) müzakirə edilərək qəbul olunmuşdur.

Dövlət İmtahan Mərkəzi proqramın hazırlanmasında zəhməti olanlara minnətdarlığını bildirir.

FRANSIZ DİLİ

FONETİKA (LA PHONÉTIQUE)

Fransız dilinin səs tərkibi. Səs-hərf münasibətləri.

LEKSİKA (LE LEXIQUE)

Sözün leksik və qrammatik mənalari. Təkmənalı və çoxmənalı sözlər. Sinonimlər (*les synonymes*). Antonimlər (*les antonymes*). Sabit söz birləşmələri.

Sözdüzlətmə (la dérivation). Suffikslərlə (-ment, -ième, -té, -ier, -ière və s.) və prefikslərlə (re-(ré-), in-, anti-, contre- və s.) düzələn sözlər.

QRAMMATİKA (LA GRAMMAIRE)

MORFOLOGİYA (LA MORPHOLOGIE)

İsim (le nom). İsmın əsas qrammatik əlamətləri. Ümumi və xüsusi isimlər. Sayılan və sayılmayan isimlər. Canlı və cansız isimlər. Kişi və qadın cinsli isimlər. Qadın cinsli isimlərin düzəlməsi. İxtisas, peşə, milliyyət bildirən isimlərin qadın cinsinin düzəlməsi.

İsimlərin tək və cəm forması. İsimlərin cəm formasının düzəlməsi. Xüsusi qaydalar, o cümlədən -al, -au, -eau ilə bitən isimlərin cəm forması. Cəm şəkilçisi qəbul etməyən isimlər.

Artıql (l'article). Qeyri-müəyyən (*l'article indéfini*) və müəyyən (*l'article défini*) artıqlar. Müəyyən artıqlın qısa forması (*l'article élidé*).

Artıqlın birləşmiş formaları (*les articles contractés*): *au, aux, du, des*.

Hissə bildirən artıqlar (*les articles partitifs*): *du, de la, de l'*. İnkər formada, habelə kəmiyyət, çəki, həcm, ölçü və s. bildirən sözlərdən sonra hissə bildirən artıqlın *de* sözü ilə əvəzlənməsi. Sayılmayan isim qarşısında hissə bildirən artıqlın müəyyən artıqla əvəzlənməsi halları.

Müəyyən artıqlın *le, la, l'*, *les* formalarının şəxs əvəzliliklərinin tamamlıq kimi işlənmə eyni formalarından fərqləndirilməsi; birləşmiş artıqlın *du* formasının hissə bildirən *du* artıqlından fərqləndirilməsi; qeyri-müəyyən artıqlın *des* formasının birləşmiş artıqlın *des* formasından fərqlənməsi.

Artıqlın *de* sözü ilə əvəzlənməsi qaydaları.

Hissə bildirən artıqlın sayılmayan isimlərdən əvvəl müəyyən artıqla əvəzlənməsi halları.

Artıqlın işlənməməsi halları.

Sifət (l'adjectif). Sifətin əsas qrammatik əlamətləri. Sifətin qadın cinsinin düzəlməsi. Milliyyət bildirən sifətlərin qadın cinsi. Cinsə görə dəyişməyən sifətlər.

Sifətin cəm formasının düzəlməsi, -al suffiksi ilə bitən sifətlərin cəm formasının düzəlməsi. İstisna hallar. Sifətin aid olduğu isimlə uzlaşma xüsusiyyətləri. Sifətin cümlədə yeri. İsmədən əvvəl işlənmə sifətlər. *Quel (quelle, quels, quelles)* sifətinin aid olduğu sözlə uzlaşma xüsusiyyəti.

Sifətin dərəcələri (*les degrés des adjectifs*). *Le plus* və *le moins* ilə ifadə olunan üstünlük dərəcəsi. *Bien, fort, extrêmement* ilə ifadə olunan mütləq üstünlük dərəcəsi. *Bon, mauvais* və *petit* sifətlərinin müqayisə və üstünlük dərəcələri.

Qeyri-müəyyən sifətlər: *plusieurs, tout, toute, tous, toutes*. *Tout* və *même* qeyri-müəyyən sifətlərinin işlənmə xüsusiyyətləri.

İşarə və mənsubiyyət sifətləri (determinatıfları) (*les adjectifs (ou les déterminatifs) démonstratifs et possessifs*).

Sifətin sintaktik funksiyaları.

Say (le nom de nombre). Miqdar və sıra sayları. Sıra saylarının düzəlməsi və işlənməsi.

Əvəzlilik (le pronom). Əvəzliliklərin növləri.

Şəxs əvəzlilikləri (*les pronoms personnels*). Şəxs əvəzliliklərinin vurğusuz və vurğulu formaları; onların işlənmə xüsusiyyətləri. Vasitəsiz və vasitəli tamamlıq funksiyasında işlənmə şəxs əvəzliliklərinin işlənmə xüsusiyyətləri və onların cümlədə yeri.

Sual əvəzlilikləri (*les pronoms interrogatifs*): *qui?, qui est-ce qui?, qu'est-ce qui?, qui est-ce que?, qu'est-ce que?, à qui?, de qui?, à quoi?, de quoi?* və s.

Qeyri-müəyyən əvəzliliklər (*les pronoms indéfinis*): *on, tout le monde, personne, tout, rien, chacun, quelqu'un, toutes, tous, autre, nul, tel* və s. qeyri-müəyyən əvəzliliklərin işlənmə xüsusiyyətləri.

İşarə əvəzlilikləri (*les pronoms démonstratifs*).

Mənsubiyyət əvəzlilikləri (*les pronoms possessifs*).

Nisbi əvəzliliklər (*les pronoms relatifs*). Nisbi əvəzliliklərin sadə formaları: *qui, que, dont, où*.

En və *y* əvəzliliklərinin işlənmə xüsusiyyətləri; *en* əvəzlilik və sözü kimi.

Zərflər (l'adverbe). Zərflərin quruluşca növləri: sadə və düzəlmə zərflər. Zərflərin mənacə növləri: yer, zaman, tərz-i-hərəkət, təsdiq, inkar, miqdar və s. bildirən zərflər.

-ment suffiksi ilə tərz-i-hərəkət zərflərinin düzəlməsi və bu zərflərin eyni suffiksə düzələn isimlərdən fərqlənməsi.

Plus de ..., des milliers de ... və s. kəmiyyəti ilə qeyri-müəyyən miqdarın ifadəsi.

Beaucoup, peu, assez, plus, trop və s. miqdar bildirən zərflərin feilin mürəkkəb zaman formalarında yeri.

Zərflərin dərəcələri (*les degrés des adverbes*). Müqayisə və üstünlük dərəcələrinin düzəlməsi və işlənməsi. *Beaucoup, peu, bien, mal* zərflərinin müqayisə və üstünlük dərəcələrinin xüsusi yolla düzəlməsi. *Souvent - plus souvent - le plus souvent* - zərflərin şiddətləndirmə dərəcəsinin (*le degré d'intensité*) ifadəsi kimi.

Feil (le verbe). Feilin xəbər şəkli zamanları.

Xəbər şəklinin sadə zaman formalarının (*le présent de l'indicatif, le futur simple, l'imparfait, le passé simple, le futur dans le passé*) düzəlməsi və işlənməsi.

Xəbər şəklinin mürəkkəb zaman formaları.

Mürəkkəb keçmiş zaman (*le passé composé*) və uzaq keçmiş zaman (*le plus-que-parfait*) formalarının düzəlməsi və işlənməsi. Xəbər şəklinin mürəkkəb keçmiş zaman forması (*le passé composé*), onun düzəlməsi və işlənməsi. *Être* köməkçi feili ilə düzələn mürəkkəb zaman formalarında feili sifətin (*le participe passé*) mübtədə ilə cinsə və kəmiyyətə görə uzlaşması. Keçmiş zaman feili sifətinin təyin kimi işlənmə xüsusiyyəti.

Le futur proche (le futur immédiat) və *le passé récent (le passé immédiat)* zaman formalarının düzəlməsi və işlənməsi.

Xəbər şəkli zamanlarının uzlaşması (*la concordance des temps de l'indicatif*): 1. İndiki zaman planı (*plan du présent*). 2. Keçmiş zaman planı (*plan du passé*).

Pronominal feillər (*les verbes pronominaux*) və onların feilin sadə və mürəkkəb zaman formalarında təsriif xüsusiyyətləri.

Modal feillər (*les verbes modaux*): *pouvoir, vouloir, devoir*. Modal feillərin təsriifi və işlənmə xüsusiyyətləri.

Feilin əmr şəkli (*le mode impératif*). Əmr şəklinin təsdiq və inkar formaları.

Feilin şərt şəklinin indiki zamanı (*le conditionnel présent*): düzəlməsi və işlənməsi.

Feilin arzu şəklinin indiki zamanının (*le subjonctif présent*) düzəlməsi və işlənməsi.

İşlək 3-cü qrup feillərinin (*venir, prendre, faire, être, avoir, aller, savoir, pouvoir, vouloir* və s.) *subjonctif présent* zamanında təsrifi.

Feilin məlum növü (*la voix active*).

Feilin məchul növü (*la voix passive*), onun düzəlməsi və işlənməsi.

Feilin icbar növü (*la voix factitive*), onun düzəlməsi və işlənməsi.

Feili sifətin formaları: indiki zaman feili sifəti (*le participe présent*), keçmiş zaman feili sifəti (*le participe passé*).

Feili bağlama (*le gérondif*).

Məsdər (*l'infinitif*).

Sözünürlər (*les prépositions*): *à, avant, avec, après, de, devant, chez, pendant, par, pour, près de, sous, sur, parmi, entre, sans (sans+verbe; sans+nom), derrière, en, au milieu de, vers* (zaman və məkan mənalarında), *autour de, au-dessus de, au-dessous de, jusqu'à* (zaman və məkan mənalarında), *dans* (zaman və məkan mənalarında), *depuis* və s. Ölkə və şəhər adları qarşısında sözünürlərin işlənmə xüsusiyyətləri.

Bağlayıcılar (*les conjonctions*). *Tabesizlik (et, mais, car, ou, donc* və s.) və tabelilik (*quand, que, parce que, comme*) bağlayıcıları.

SİNTAKSİS (LA SYNTAXE)

Sadə cümlə (*la proposition simple*). Sadə cümlənin mənaca növləri: nəqli, sual və əmr cümlələri. Nəqli cümlədə söz sırası.

Sual cümlələrinin düzəlməsi qaydaları.

Ümumi suallı cümlələr: sual intonasiası vasitəsi ilə düzələn sual cümlələri; *est-ce que* sual ifadəsinin köməyi ilə düzələn sual cümlələri; inversiya üsulu ilə düzələn sual cümlələri (sadə və mürəkkəb inversiya). İstisna hallar. Sual cümlələrində söz sırası.

Cümlənin baş üzvləri. Mübtəda (*le sujet*). Canlı və cansız isimlə ifadə olunan mübtədanın sualları (*Qui? Qui est-ce qui? Qu'est-ce qui?*).

Xəbər (*le prédicat*). Feili xəbər (*le prédicat verbal*). Feili xəbərin sualları. İsmi xəbər (*le prédicat nominal*). İsmi xəbərin sualları: cansız və canlı isimlərlə ifadə olunmuş ad hissənin sualları (*Qu'est-ce que c'est? Qui est-ce?*), sifətlə ifadə olunmuş ad hissənin sualı (*Comment?*), rəng bildirən sifətlə ifadə olunmuş ad hissənin sualı (*De quelle couleur...?*), sayla ifadə olunmuş ad hissənin sualı (*Combien?*).

Vasitəsiz və vasitəli tamamlıqlar (*les compléments d'objet direct et indirect*). Canlı və cansız isimlə ifadə olunan vasitəsiz və vasitəli tamamlıqların sualları. Şəxs əvəzlilikləri ilə ifadə olunmuş vasitəsiz və vasitəli tamamlıqların işlənmə xüsusiyyətləri.

Təyin (*le complément attributif*). Təyinə verilən sual əvəzliyinin (*Quel, quelle, quels, quelles*) aid olduğu sözlə cinsə və kəmiyyətə görə uzlaşması. Sayla ifadə olunan təyinin sualları. *Combien de* ilə başlanan sual cümlələrində söz sırası.

Zərflilər (*les compléments circonstanciels*). Tərzi-hərəkət, zaman, yer və səbəb zərflilərinin işlənmə xüsusiyyətləri; *-ment* suffiksi ilə düzələn tərzi-hərəkət zərflilikləri. *Car, à cause de* və *grâce à* ilə səbəbin ifadəsi.

Əmr cümlələri (*les propositions impératives*). Əmr cümlələrinin təsdiq və inkar formalarının düzəlməsi. Əmr

cümlələrində söz sırası.

İnkar cümlələri (*les propositions négatives*). *ne ... pas, ne... rien, ne... personne, ne... jamais* və s. vasitəsi ilə düzələn inkar cümlələri.

Ne ... que məhdudlaşdırıcı ədat kimi.

C'est ... qui, c'est ... que vasitəsi ilə mənənin vurğulanması.

Voici və *voilà* ilə işlənən cümlələrdə söz sırası.

Şəxssiz cümlələr (*les propositions impersonnelles*) və şəxssiz feillər (*les verbes impersonnels*). *Il* şəxssiz əvəzliyinin cümlədə rolu. Yalnız şəxssiz formada işlənən feillər. Həm şəxssiz və həm də şəxslə formada işlənən feillər.

Il y a ifadəsinin təsdiq, sual və inkar formaları.

Mürəkkəb cümlə (*la phrase*).

Tabesiz mürəkkəb cümlələr (*les phrases de coordination*).

Tabeli mürəkkəb cümlələr (*les phrases de subordination*).

Tamamlıq budaq cümləsi (*la proposition subordonnée complétive*).

Quand və *dès que* ilə işlənən zaman budaq cümlələri.

Təyin budaq cümləsi (*la proposition subordonnée relative*).

Comme və *parce que* ilə işlənən səbəb budaq cümlələri (*les propositions subordonnées de cause*).

Əlavə (*l'apposition*). Əlavənin işlənmə xüsusiyyətləri.

Nitq etiketləri (*les actes de parole*).

ƏSAS ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. A.Həsənova, S.İsazadə, M.Şükürova. *Le français, 5-ci sinif*. – Bakı, 2020.
2. İ.Şiriyeva. *Le français, 5-ci sinif*. – Bakı, 2024.
3. Ç.Babaxanova, B.İsmayilov, R.İsayeva. *Le français, 6-cı sinif*. – Bakı, 2021.
4. İ.Şiriyeva. *Le français, 6-cı sinif*. – Bakı, 2021.
5. İ.Şiriyeva. *Le français, 7-ci sinif*. – Bakı, 2022.
6. İ.Şiriyeva, K.Rizvanova. *Le français, 8-ci sinif*. – Bakı, 2023.
7. Ç.Babaxanova, R.İsayeva, B.İsmayilov. *Le français, 9-cu sinif*. – Bakı, 2020.
8. İ.Şiriyeva. *Le français, 9-cu sinif*. – Bakı, 2024.

ƏLAVƏ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. "Le Français" Vəsait. "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı. – Bakı, 2023.
2. "Le Français". Buraxılış imtahanı modelinə uyğun qiymətləndirmə vasitələri. "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı. – Bakı, 2023.
3. Məktəblinin fransızca-azərbaycanca və azərbaycanca-fransızca lüğəti, "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı. Bakı, 2010.
4. Fransızca – azərbaycanca lüğət. Bakı, 2024.

Proqram Dövlət İmtahan Mərkəzində 20.10.2025-ci il tarixində keçirilmiş iclasda (Protokol №1) müzakirə edilərək qəbul olunmuşdur.

Dövlət İmtahan Mərkəzi proqramın hazırlanmasında zəhməti olanlara minnətdarlığını bildirir.

Rus dilİ

Фонетика. Орфоэпия. Орфография. Графика.

Звуки речи и буквы. Гласные звуки. Правописание безударных гласных *о* и *е*. Согласные звуки (твёрдые и мягкие, звонкие и глухие).

Оглушение и озвончение согласных.

Буквы, не обозначающие звуков речи (*ь, ъ*). Функции буквы *ь*: смягчающая (*большой, гость*), разделительная (*семья, компьютер, пьеса, ружьё*), грамматическая (*ночь, рождь, вещь, брошь*). Разделительная функция буквы *ъ* (*подъём, объяснение*).

Гласные с двойной функцией (*е, ё, ю, я*).

Правописание гласных после шипящих *ж, ш, ч, ц* (*жизнь, машина, чашка, роцца, чудо, цука*) и *ц* (*цирк, цифра, цыплёнок*).

Лексикология.

Лексическое значение слова.

Прямое и переносное значение слова (*золотое кольцо – золотое сердце, тяжёлая сумка – тяжёлая жизнь*).

Синонимы. Антонимы.

Состав слова.

Основа и окончание. Корень. Приставка (*о-, от-, до-, у-, по-, под-, про-, за-, на-, над-, в- (во-), с- (со-), вы-, к-, при-, пре-, пере-*). Суффикс (*-тель, -арь, -ость, -есть, -ок, -ник, -ик, -чик, -щик, -нищ-, -ан-, -ян-, -к-, -ск-*).

Грамматика.

Морфология.

Самостоятельные части речи.

Имя существительное.

Собственные (*Азербайджан, Каспий, Таур, Лейла*) и нарицательные (*площадь, гений, мужество*); одушевлённые (*дочь, люди, медведь, орёл*) и неодушевлённые (*страна, озеро, шахматы, народ, молодёжь*) существительные.

Род имён существительных: мужской (*портрет, юноша, дядя, герой, воробей, гений, октябрь, учитель, плащ, путь, словарь, гость*); женский (*парта, земля, армия, радость, свежесть, роль, жизнь, ночь, помощь, мышь, молодёжь, тетрадь, метель*); средний (*дело, море, ружьё, здание*), а также существительные среднего рода на *-мя* (*время, знамя, имя, пламя, племя, семья, стремя, бремя, вымя, темя*).

Число имён существительных (*стол – столы, конь – кони, газета – газеты, земля – земли, учебник – учебники, дом – дома́, нация – нации, герой – герои, гений – гении, цель – цели, мать – матери, дочь – дочери, сын – сыновья, отец – отцы, день – дни, учитель – учителя́, здание – здания, поле – поля́, озеро – озёра, яблоко – яблоки, плечо – плечи, ухо – уши, дерево – деревья, имя – имена, человек – люди, ребёнок – дети*). Существительные, имеющие форму: а) только единственного числа (*нефть, дружба, плавание, листва, детвора*); б) только множественного числа (*каникулы, сутки, ножницы, чернила*).

Склонение имён существительных. Разносклоняемые

существительные (*время, знамя, имя, пламя, племя, семья, стремя, бремя, вымя, темя, путь*). Существительные на *-ий, -ия, -ие*, имеющие особенности при изменении по падежам (*сценарий, история, задание*). Несклоняемые существительные (*такси, кафе, пальто, кензур*).

Имя

прилагательное.

Прилагательные (*большой, белый, высокий, тихий, деревянный, книжный, утренний, зимний, лесной, медвежий, мамин*).

Склонение прилагательных. Согласование прилагательных с существительными в роде, числе и падеже (*интересный спектакль, интересная работа, интересное занятие, интересные книги*).

Имя числительное.

Числительные (*один, одиннадцать, сто, двести тридцать, первый, второй, третий, одиннадцатый, со-тый, двести тридцатый*). Склонение числительных.

Употребление числительных с существительными (*один день, одна дорога, одно слово, одни сутки; два друга, два слова, две подружки; оба спортсмена, оба окна, обе сестры; десять книг, сто дней, тысяча килограммов; первая учительница, первый звонок, первое число, первые каникулы; один год, два – три – четыре года; пять – двадцать лет, сто сорок лет, тысяча лет*).

Местоимение.

Личные (*я, ты, он, она, оно, мы, вы, они*), притяжательные (*мой, твой, свой, наш, ваш, его, её, их*), указательные (*этот, тот, столько, такой*), вопросительные (*кто? что? какой? который? чей? сколько?*) и другие местоимения.

Склонение местоимений.

Глагол.

Неопределённая форма глагола (*говорить, читать, заболеть, писать, пить, спать, хотеть, бежать, дать, есть, сесть, крикнуть, найти, нести, везти, печь, стеречь*).

Возвратные глаголы (*учиться, готовиться, смеяться, бороться, улыбаться*).

Вид глагола. Несовершенный и совершенный вид (*рассказывать – рассказать, приносить – принести, решать – решить, объяснять – объяснить, толкать – толкнуть, строить – построить, покупать – купить, говорить – сказать, брать – взять*).

Время глагола: настоящее (*играет, идёт, может, пьёт, ест, везёт, несёт, спасает, печёт, умывается*); прошедшее (*играл, шёл, мог, пил, ел, вёз, нёс, спасал, нёк, умывался, принёс, привёз, спас, испёк, умылся*); будущее (*будет играть, сыграет; будет идти, пойдёт; сможет; будет пить, выпьет; будет есть, съест; будет везти, привезёт; будет нести, принесёт; будет спасать, спасёт; будет печь, испечёт; будет умываться, умоемся*).

Спряжение глагола (изменение глаголов в настоящем и будущем времени по лицам и числам).

К I спряжению относятся глаголы, у которых неопределённая форма оканчивается на **-ать, -еть, -оть, -уть, -ять, -ыть** (решать, болеть, колоть, обмануть, объявлять, открыть, заниматься, улыбнуться).

I спряжение (знать – я знаю, ты знаешь, он (она) знает, мы знаем, вы знаете, они знают; открыть – я открою, ты откроешь, он (она) откроет, мы откроем, вы откроете, они откроют; заниматься – я занимаюсь, ты занимаешься, он (она) занимается, мы занимаемся, вы занимаетесь, они занимаются; одеться – я оденусь, ты оденешься, он (она) оденется, мы оденемся, вы оденетесь, они оденутся; улыбнуться – я улыбнусь, ты улыбнёшься, он (она) улыбнётся, мы улыбнёмся, вы улыбнётесь, они улыбнутся).

Ко II спряжению относятся глаголы, у которых неопределённая форма оканчивается на **-ить** (говорить, чинить, повторить).

II спряжение (строить – я строю, ты строишь, он (она) строит, мы строим, вы строите, они строят; вылечить – я вылечу, ты вылечишь, он (она) вылечит, мы вылечим, вы вылечите, они вылечат; учиться – я учусь, ты учишься, он (она) учится, мы учимся, вы учитесь, они учатся; беспокоить – я беспокоюсь, ты беспокоишься, он (она) беспокоится, мы беспокоимся, вы беспокоитесь, они беспокоятся).

Глаголы-исключения: брить, стелить (I спряжение); гнать, держать, дышать, слышать, терпеть, обидеть, видеть, ненавидеть, зависеть, вертеть, смотреть (II спряжение).

Разноспрягаемые глаголы (хотеть – я хочу, ты хочешь, он (она) хочет, мы хотим, вы хотите, они хотят; бежать – я бегу, ты бежишь, он (она) бежит, мы бежим, вы бежите, они бегут).

Особо спрягаемые глаголы (дать – я дам, ты дашь, он (она) даст, мы дадим, вы дадите, они дадут; есть – я ем, ты ешь, он (она) ест, мы едим, вы едите, они едят).

Наречие.

Наречия, отвечающие на вопросы *когда? где? куда? откуда? как? почему? отчего? зачем? для чего? с какой целью? сколько?:* завтра, утром, поздно, здесь, далеко, вдали, рядом, направо, вверх, отсюда, вслух, медленно, горяча, специально, назло, много, слишком, мало, очень.

Служебные части речи.

Предлоги: на, за, в (во), у, из, до, после, мимо, вокруг, возле, из-за, через, около, напротив, по, к (ко), с (со), над, под, перед, о (об, обо).

Союзы и союзные слова: и, а, но, или, сколько, пока, так как, потому что, чтобы, что, кто, поэтому, потому, если, если бы, хотя, несмотря на то что, как, где, куда, откуда, когда, какой, который.

Частицы: бы (б), не, ни, же, -то, -либо, -нибудь.

Синтаксис.

Простое предложение.

Типы предложений по цели высказывания: повествовательные, вопросительные, побудительные.

Сложное предложение.

Сложные предложения с союзами и союзными словами *и, а, но, или, сколько, пока, так как, поэтому, потому, потому что, чтобы, что, кто, если, если бы, хотя, несмотря на то что, как, где, куда, откуда, когда, какой, который.*

СПИСОК ОСНОВНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Мамедова Д., Керимли Н. Русский язык. Учебник для 5 класса. – Баку, 2020, 2024.
2. Бедалов Ч., Бедалова Н., Гусейнова С. Русский язык. Учебник для 6 класса. – Баку, 2021.
3. Мамедова Д., Керимли Н., Зейналова М. Русский язык. Учебник для 6 класса. – Баку, 2021.
4. Мамедова Д., Керимли Н. Русский язык. Учебник для 7 класса. – Баку, 2022.
5. Пашаева А., Алиева С., Зейналова Н. Русский язык. Учебник для 8 класса. – Баку, 2023.
6. Пашаева А., Алиева С., Зейналова Н. Русский язык. Учебник для 9 класса. – Баку, 2020, 2023, 2024

СПИСОК ДОПОЛНИТЕЛЬНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. “Rus dili”. Пособие. Приложение к 1-ому номеру журнала “Абитуриент”. – Баку, 2019.
2. “Rus dili”. Buraxılış imtahanı modelinə uyğun qiymətləndirmə vasitələri. Приложение к 1-ому номеру журнала “Абитуриент”. – Баку, 2020.
3. “Rus dili”. Test toplusu. Приложение к 1-ому номеру журнала “Абитуриент”. – Баку, 2023.

Программа была обсуждена и принята 22.10.2025 года на собрании (Протокол № 1), проведенном в Государственном экзаменационном центре.

Руководитель собрания: доктор философии по педагогике Н.Ч. Бедалова.

ГЭЦ выражает благодарность принимавшим участие в подготовке данной программы.

ƏRƏB DİLİ

Səs-hərf münasibəti. Qısa və uzun saıtlər. Saıtlərin yazıda ifadəsi. Hərəkələr-الحركات. Azərbaycan dilində oxşarı olan və olmayan ərəb dili samitləri. Bəzi ərəb dili samitlərindən əvvəl və ya sonra gələn [ə], [ə̄], [i] və [ī] saıtlərinin qalınlaşması. İkişəkili və dördşəkili hərflər. Şəmsiyyə və qəməriyyə samitlər- الحروف الشمسية و القمرية. [au] diftonqu və [ey] səs birləşməsi. Əlif, vav və ya hərflərinin vəzifələri: حروف العلة: و, ي.

Həmzə samiti-الهمزة. Dayaqsız və dayaqlı həmzə. Heca. Vurğu.

LEKSİKA

Sözün orfoqrafik xüsusiyyəti. Sözün kök və əlavə samitləri. Ərəb dilində sözlərin əsasən üç və ya dörd, bəzən isə iki samitdən ibarət olması, sinonimlər (المترادفات), antonimlər (الاضداد) və omonim sözlər. Sabit söz modelləri. Xüsusi işlənmə qaydaları olan leksik vahid (gəlinçə isə...؛ أما... ف؛). İfadələr.

QRAMMATİKA(النحو)

MORFOLOGİYA(الصرف)

İsim(الاسم). Ümumi isim (اسم الجنس). Xüsusi isim (اسم العلم). İsimlərin qrammatik cinsi التذكير والتانيثي الاسماء. Qrammatik cinsin mənaya görə fərqləndirilməsi. Müzəkkər və müənnəs isimlər (الاسماء المذكرة والمؤنثة). İsmnin müəyyənliyi və qeyri-müəyyənliyi (المعرفة والنكرة). Ad qruplu sözlərin tək (المفرد), təsniyəsi (الجمع) və cəmi (الجمع). Düzgün cəm (الجمع السالم) və sınıq cəm (الجمع المكسر). İsmnin hallanma növləri (انواع اعراب): üçhallı hallanma, ikihallı hallanma (غير المنصرف): üçhallı hallanma, ikihallı hallanma, tərkibi hallanma, hallanmayan ad qruplu sözlər. İkihallı sözlərin üçhallıya çevrilməsi. Sabit modelli isimlər. Məkan və ya zaman bildirən isim modelləri (اسم المكان والزمان). Alət bildirən isim modelləri (اسماء الالات).

Sifət(الصفة). Nisbi sifətlər (الاسم المنسوب) Rəng və ya fiziki nöqsan bildirən sifətlər. Sifətin qrammatik cinsi التذكير والتانيث (في الصفة). Sifətin hallanma növləri (انواع اعراب الصفة) Üç hallı sifətlər. İkihallı sifətlər.

غَيْر sözü ilə başlanan mürəkkəb sifətlər. Sifətin müqayisə dərəcəsi.

Say(عدد). Sıra sayları(الاعداد الترتيبية) və onların işlədilmə qaydası. Saatların dəqiqələrlə birlikdə ifadəsi. Ayın, ilin tarixlərinin göstərilməsi. Miqdar sayları (الاعداد الاصلية) və onların isimlərlə işlədilməsinə görə dörd qrupa bölünməsi.

Əvəzlilik(ضمير). Şəxs əvəzlilikləri (الضمائر المنفصلة), işarə əvəzlilikləri (اسماء الاشارة) və sual sözləri (ادوات الاستفهام). İşarə əvəzliliklərinin mübtədə və təyin kimi işlədilməsi. Bitişən əvəzliliklər (الضمائر المتصلة). Bitişən əvəzliliklərin ön qoşmalar, köməkçi nitq hissələri, isimlər və feillərlə işlədilməsi. Bitişən əvəzliliklərin «öz» mənasını bildirməsi. III şəxs əvəzliliklərinin ismi cümlədə xəbər şəkilçisi kimi işlədilməsi.

Zərf(الظرف). Zərflərin təsirlik hal vasitəsi ilə əmələ gəlməsi və önqoşmalı zərflər.

Feil(الفعل). Ərəb dilində feillərin üçsamitli (الافعال الثلاثية) və ya dördsamitli (الافعال الرباعية) olması. Salim feillər (الافعال السالمة). Sadə feillər (الفعل المجرد) və düzəltmə feillər (الفعل المزيد). I bab üçsamitli və dördsamitli salim feil modelləri. I bab salim feillərin keçmiş zamanı (الفعل الماضي), indiki-gələcək zamanı (الفعل المضارع) və qəti-gələcək zamanı (الفعل المستقبل). Feilin zamanlarının inkar formaları(نهي الفعل). Üçsamitli salim feillərin düzəltmə babları (الفعل المزيد فيه). Düzəltmə bab feillərinin keçmiş və indiki-gələcək zamanda təsrifi (تصريف الفعل المزيد فيه في الماضي والمضارع). Ön qoşmalı feillər (الفعل اللازم) və təsirsiz feillər (الفعل المتعدي).

Köməkçi nitq hissələri(الحروف) Bağlayıcılar, ön qoşmalar və onların cümlədə rolu, birləşən və ayrı yazılan ön qoşmalar. Ədatlar (الادوات). İnkər ədatları (أنوات النهي) və inkər ədatlarının işlədilməsi.

SİNTAKSİS

Söz birləşməsi. Uzlaşan təyini söz birləşməsi عبارة نعتية متطابقة. İzafət və onun növləri (الاضافة وانواعها). Çoxtərəfli izafət. Həmcins üzvlü izafət. Tərəflərdən biri isim olmayan izafət. Qarışıq təyini söz birləşmələri.

Cümlənin baş üzvləri və onların ifadə vasitələri. Tərkibi xəbər.

İsmi cümlə-الجملة الاسمية. Xəbərin ad qruplu sözlə (isim, sifət, say, əvəzlilik və zərf) ifadə edilməsi. Sadə müxtəsər ismi cümlədə söz sırası (ترتيب الكلمات في الجملة الاسمية البسيطة).

Sual cümləsi(الجملة السوالية). Sual cümləsinin ifadə vasitələri.

Feili cümlə(الجملة الفعلية). Feili cümlələrdə söz sırası

Mürəkkəb cümlə(الجملة المركبة). Mübtədə, zaman, tamamlıq (الجملة الواقعة مفعولا به), budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrin yaranma üsulları.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. V.Məmmədəliyev, N.Cəlilova. Ərəb dili. 1-ci sinif. Bakı, 2024.
2. V.Məmmədəliyev, R.Cəlilov, N.Cəlilova. Ərəb dili. 2-ci sinif. Bakı, 2024.
3. V.Məmmədəliyev, R.Cəlilov, N.Cəlilova. Ərəb dili. 3-cü sinif. Bakı, 2024.
4. V.Məmmədəliyev, R.Cəlilov, N.Cəlilova. Ərəb dili. 4-cü sinif. Bakı, 2018.
5. V.Məmmədəliyev, R.Cəlilov, N.Cəlilova. Ərəb dili. 5-ci sinif. Bakı, 2024.
6. Ə.Məmmədov. Ərəb dili. 2-ci sinif. Bakı, 1993.
7. Ə.Məmmədov. Ərəb dili. 3-cü sinif. Bakı, 1992.
8. Ə.Məmmədov. Ərəb dili. 4-cü sinif. Bakı, 1992.
9. Ə.Məmmədov. Ərəb dili. 5-ci sinif. Bakı, 1993.
10. Ə.Məmmədov. Ərəb dili. 6-cı sinif. Bakı, 1994.

ƏLAVƏ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. "Ərəb dili" (Yeni təhsil proqramı (kurikulum) üzrə imtahanlara hazırlaşanlar, yuxarı sinif şagirdləri və müəllimlər üçün vəsait). "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı. – Bakı. 2019.

Proqram Dövlət İmtahan Mərkəzində 22.10.2025-ci il tarixində keçirilmiş iclasda (Protokol № 1) müzakirə edilərək qəbul olunmuşdur.

Dövlət İmtahan Mərkəzi proqramın hazırlanmasında zəhməti olanlara minnətdarlığını bildirir.

PROQRAMA ƏLAVƏ

(QRAMMATİK TERMİNLƏR LÜĞƏTİ)

1. Fonetika	علم الأصوات اللغوية
2. Ərəb hərfləri	الحروف العربية
Azərbaycan dilində oxşarı olan və olmayan ərəb hərfləri	الحروف العربية المتشابهة و غير المتشابهة بالحروف الأذريجاتية
3. Səs	صوت (أصوات)
4. Hərəkətlər	الحركات
5. Fəthə	فتحة
6. Kəsrə	كسرة
7. Damma	ضمة
8. Sükun	جرم
9. Təşdid	شدة، تشديد
10. Uzunluq bildirən hərf(lər)	حرف(حروف) المد
11. Samit hərf	حرف صامت
12. Sait hərf	حرف صوتي
13. Zəif hərflər	حروف العلة
14. Şəmsiyyə və qəməriyyə samitlər	الحروف الشمسية و القمرية
15. Əlif, vav və yə hərflərinin vəzifələri	وظائف حروف ا، و، ي
16. Diftonq	إدغام حرفي العلة
17. Birləşdirici həmzə	همزة الوصل
18. Ayırıcı həmzə	همزة القطع
19. Dayaqsız həmzə	همزة على السطر
20. Dayaqlı həmzə	همزة على الحرف
21. Həmzə dayağı	إرتكاز للهمزة

23. Heca	مقطع (مقاطع) كلمة
24. Vurğu	التثنية
25. Kök samiti	حرف أصلي
26. Leksika	مثن اللغة
27. İsim	الإسم
28. Sözün kök və əlavə samitləri	الحروف الأصلية و المزيدة للكلمات
29. Üçsamitli	ثلاثية الأصل
30. Dörsamitli	رباعية الأصل
31. Sinonimlər	(المترادفات)
32. Antonimlər	ضد (أضداد)، مضاد
33. Omonimlər	مشتك (ات) لفظي
34. Model (lər)	وزن (أوزان)، قليب، صيغة (صنغ)، مقياس (مقاييس)
35. Modelə uyğun	موزون
36. Qrammatika	علم النحو
37. İsim	الإسم
38. Xüsusi isim	إسم العلم
39. Ümumi isim	إسم الجنس
40. Tə-mərbutə	تاء مربوطة
41. Müənnəs söz	كلمة مؤنثة
42. Müzəkkər söz	كلمة مذكرة
43. Müənnəslik əlaməti	علامة التأنيث
44. Müəyyənlik	المعرفة
45. Müəyyənlik artiklı	"ال" المعرفة
46. Qeyri-müəyyənlik	الذكرة
47. Tək	المفرد
48. Təsniyə	الثنائية، التثنية
49. Cəm	الجمع
50. Düzgün cəm	الجمع السالم
51. Sınıq cəm	الجمع المكسر
52. Hallanma	الإعراب، الصّرف
53. Adlıq hal	مرفوع
54. Yiyəlik hal	مجرور
55. Təsirlik hal	منصوب
56. Əvəzedici tənvin	تنوين العوض
57. Üçhallı	منصرف بثلاث علامات الإعراب
58. İkihallı	غير المنصرف

59.	Hal əlaməti olmayan	بلا علامة الصَّرْفِ	93.	Feilin inkarı	نَفْيُ الْفِعْلِ
60.	Məkan və zaman bildirən isimlər	أَسْمَاءُ الْمَكَانِ وَالزَّمَانِ	94.	Təsirli feil	الْفِعْلُ الْمُتَعَدِّي
61.	Alət bildirən isimlər	أَسْمَاءُ الْأَلَاتِ	95.	Təsirsiz feil	الْفِعْلُ اللَّازِمُ
62.	Sifət	الصِّفَةُ ، النَّعْتُ	96.	Ön qoşma(lar)	حَرْفُ (حُرُوفِ) الْجَزْرِ
63.	Nisbi sifətlər	الْإِسْمُ الْمُنْسُوبُ	97.	Bağlayıcı(lar)	حَرْفُ (حُرُوفِ) الْعَطْفِ
64.	Mürəkkəb sifət	الْصِفَةُ الْمُرَكَّبَةُ	98.	Ədat(lar)	أَدَاةُ (أَدْوَاتِ)
65.	Müqayisə dərəcəsi	دَرَجَةُ التَّقْضِيلِ النَّسْبِيِّ	99.	Sual ədatları	أَدْوَاتُ الْإِسْتِفْهَامِ
66.	Üstünlük dərəcəsi (təsviri)	إِسْمُ التَّقْضِيلِ (التَّصْوِيرِيِّ)	100.	İnkər ədat(lar)ı	أَدَاةُ (أَدْوَاتِ) النَّفْيِ
67.	Rəng və fiziki nöqsan bildirən sifətlər	إِسْمُ اللَّوْنِ وَنُقْصِ الْأَعْضَاءِ الْبَدَنِ	101.	Uzlaşan təyini söz birləşməsi	الْعِبَارَةُ النَّعْتِيَّةُ الْمُنْطَابِقَةُ
68.	Say(lar)	عَدَدُ (الأعداد)	102.	Uzlaşma	مُطَابَقَةٌ
69.	Sıra sayları	الأعداد الترتيبية	103.	Təyinlənən (isim)	المَوْصُوفُ ، الْمُتَعَوِّثُ
70.	Miqdar sayları	الأعداد الأصلية	104.	Söz birləşməsi	عِبَارَةٌ لَفْظِيَّةٌ
71.	Sayılan (isim)	المَعْدُودُ	105.	İzafət	الإِضَافَةُ
72.	Əvəzlik(lər)	الضَّمِيرُ (الضَّمَائِرُ)	106.	Sadə izafət	الإِضَافَةُ الْبَسِيطَةُ
73.	Şəxs əvəzlilikləri	الضَّمَائِرُ الْمُتَفَصِّلَةُ	107.	Çoxtərəfli izafət	الإِضَافَةُ الْكَثِيرَةُ الْجَوَانِبِ
74.	Bitişən əvəzliliklər	الضَّمَائِرُ الْمُتَّصِلَةُ	108.	Mübtəda	مُبْتَدَأٌ
75.	I şəxs	مُتَكَلِّمٌ (ة)	109.	Xəbər	خَبَرٌ
76.	II şəxs	مُخَاطَبٌ (ة)	110.	Tamamlıq	مَفْعُولٌ بِهِ
77.	III şəxs	غَائِبٌ (ة)	111.	İsmi cümlə	جُمْلَةٌ اِسْمِيَّةٌ
78.	İşarə əvəzlilikləri	إِسْمٌ (أَسْمَاءُ) الْإِشَارَةِ	112.	Feili cümlə	جُمْلَةٌ فِعْلِيَّةٌ
79.	Sual əvəzliyi	إِسْمٌ (حَرْفٌ) الْاِسْتِفْهَامِ	113.	Tabeli mürəkkəb cümlə	جُمْلَةٌ مُرَكَّبَةٌ تَائِبَةٌ
80.	Zərf	الظَّرْفُ (الظَّرُوفُ)	114.	Tamamlıq budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə	الْجُمْلَةُ الْوَاقِعَةُ مَفْعُولًا بِهِ
81.	Feil	الْفِعْلُ (الْأَفْعَالُ)	115.	Zaman budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə	الْجُمْلَةُ الْوَاقِعَةُ ظَرْفَ الزَّمَانِ
82.	Üç kök samitli feil	الْفِعْلُ الثَّلَاثِيُّ الْأَصْلُ	116.	İşlənmə	اِسْتِعْمَالٌ
83.	Dörd kök samitli feil	الْفِعْلُ الرَّبَاعِيُّ الْأَصْلُ	117.	İfadə	تَعْبِيرٌ (تَعَابِيرٌ) لَفْظِيٌّ ، عِبَارَةٌ
84.	Feilin birinci kök samiti	فَاءُ الْفِعْلِ	118.	İşlənmiş	مُسْتَعْمَلٌ
85.	Feilin ikinci kök samiti	عَيْنُ الْفِعْلِ	119.	Tamamla	أَكْمَلُ
86.	Feilin üçüncü kök samiti	لَامُ الْفِعْلِ	120.	Hallandır	أَعْرَبَ ، صَرَّفَ
87.	Sadə feil(I bab)	فِعْلٌ مُجَرَّدٌ	121.	Müxtəlif mənalar	الْمَعَانِي الْمُخْتَلِفَةُ
88.	Düzəltmə bab feillər	فِعْلٌ الْمَزِيدُ فِيهِ	122.	Təyin et	عَيَّنَ
89.	Bab	بَابٌ	123.	Göstər, işarə et	أَشِيرَ
90.	İndiki zamanda olan feil	فِعْلٌ مُضَارِعٌ	124.	Variant, bənd	بَنَدٌ (بَنُودٌ) ، شَكْلٌ (أَشْكَالٌ) ، نَوْعٌ (أَنْوَاعٌ)
91.	Keçmiş zamanda olan feil	فِعْلٌ مَاضٍ	125.	Uyğun, münasib	مُؤَافِقٌ ، مُنَاسِبٌ
92.	Gələcək zamanda olan feil	فِعْلٌ مُسْتَقْبَلٌ			

FARS DİLİ

FONETİKA

Səs və hərf: sait səslər (uzun və qısa saitlər). Diftong. Samit səslər. ک (kaf) və گ (qaf) hərfələri ا, ا, ا saitlərindən

və həmçinin ou diftonqundan əvvəl gələrkən ک hərfinin "komissiya" sözünün ilk hərfi (ک) kimi, گ hərfinin isə "qaz" sözündəki (گ) kimi tələffüz olunması. Qalan bütün məqamlarda (ک) və (گ) səslərini bildirməsi.

Səs-hərf münasibətləri. Fars hərfələri ilə yazılan sözlərin tərkibində hərfi işarəsi olan səslər, yəni yazılan hərfələr və hərfi işarəsi olmayan ə, e, o səsləri. Sözdə hərfərlə səslərin kəmiyyəti.

Bəzi hərfələrin bir neçə səsi bildirməsi (məsələn: و - o, u,

v, ou) və əksinə bir neçə hərfin eyni səsi bildirməsi: (məsələn: z səsinin hərfi işarələri: ذ (zal) - ز (ze) - ض (zad) - ظ (za). Bəzi hərfələrin həm sait, həm də samit səsləri

bildirməsi (məs. ه (ha) h, e - و (vav) o, u, v, ou - ی (ye) i, y hərfələri).

Fars dilində işlənən "təşdid", "təvvin" və "həmzə" işarələri. ع (eyn) hərfinin saitdən əvvəl tələffüz olunmaması. Bəzi sözlərdə خ (xe) ilə "ا" ələfin arasında yazılan "و" (vav) hərfinin tələffüz olunmaması. (Məsələn: خواب - خواندن - خواهش). Vurgu. Heca. Hecada transkripsiyanın nəzərə alınması.

LEKSİKA

Sözlərin ifadə etdiyi mənalara görə təsnifi: əşya adları, ümumi və xüsusi ad bildirən sözlər (isim); əlamət, rəng və keyfiyyət bildirən sözlər (sifət); kəmiyyət, sıra bildirən sözlər (say); iş, hal, hərəkət bildirən sözlər (feil); hərəkətin icrasının zamanını, məkanını, tərzini və s. xüsusiyyətlərini bildirən sözlər (zərf). Sadə, düzəltmə (ön və son şəkilçilərlə düzələn sözlər) və mürəkkəb sözlər. Sinonim, omonim, antonim sözlər.

QRAMMATİKA MORFOLOGİYA

NİTQ HİSSƏLƏRİ:

İsim. İsmə verilən suallar. İsmnin mənaca növləri. Konkret, mücərrəd, ümumi və xüsusi, cəm və toplu isimlər. İsmnin kəmiyyət kateqoriyası: İsimlərin fars dilinə mənsub ها (ha), ان (an) cəm şəkilçiləri ilə cəmlənmə qaydaları. ان (an) cəm şəkilçisi ilə cəmlənən sözlərin oxunuş və yazılış qaydaları. İsmnin quruluşca növləri: sadə, düzəltmə və mürəkkəb isimlər. Mürəkkəb isimlərin tərkib hissələri. Azərbaycan dilindəki ismin hallarının fars dilində qarşılığı və ifadə qaydaları. Yiyəlik halın fars dilində verilməsində əsasən izafət tərkibindən (məs. tələbənin kitabı - کتاب دانشجو), yönlük halda به (be) ön qoşmasından, təsirlik halda را (ra) son qoşmasından, yerlik halda در (dər), çıxışlıq halda از (əz) ön qoşmalarından istifadə olunması. Fars dilində qoşma kimi işlənən bəzi sözlər.

(Məs: سر - پشت - پیش - پهلو - نزد - جلو və s.).

İsmnin mənsubiyyət kateqoriyası. Mənsubiyyət şəkilçiləri. İsmnin xəbərlilik kateqoriyası. Xəbər şəkilçilərinin oxunuş və yazılış qaydaları.

Sifət. Sifətə verilən suallar. Sifətin quruluşca növləri: sadə, düzəltmə və mürəkkəb sifətlər. Sifətin dərəcələri. Adı, müqayisə (تر - (tər)) və üstünlük (ترين - (tərin)) dərəcəsi.

Say. Saya verilən suallar. Sayın mənaca növləri. Miqdar sayları, sıra sayları. Sıra saylarının م (om), مین (omin), می (omi) şəkilçiləri ilə əmələ gəlməsi. Vaxtın saat və dəqiqələrlə ifadə qaydaları.

Əvəzlilik. Əvəzliyin mənaca növləri. Şəxs əvəzlilikləri, işarə əvəzlilikləri, sual əvəzlilikləri, qeyri-müəyyən əvəzliliklər, qayıdış əvəzlilikləri, təyini əvəzliliklər. Üçüncü şəxsin tək və cəmində işlənən sinonim şəxs əvəzlilikləri.

Feil. Məsdər və onun şəkilçiləri.

Feil əsasının alınma qaydası. Feilin keçmiş zaman formaları: şühədi keçmiş ماضی مطلق (mazi-ye motləq) və bitməmiş keçmiş ماضی استمراری (mazi-ye estemrari) zaman formalarının təsdiq və inkar forması. Keçmiş zaman feili sifətinin əmələ gəlmə qaydası. Nəqli keçmiş ماضی نقلی (mazi-ye nəqli) və uzaq keçmiş ماضی بعید (mazi-ye bəid) zamanlarının təsdiq və inkarı. Feili bağlama. Feilin indiki zamanı زمان حال (zəman-e hal) və onun təsdiq və inkarı. İndiki zamanın işlənmə yerindən asılı olaraq, həm də onun Azərbaycan dilindəki qeyri-qəti gələcək zamanı bildirməsi. Feilin qəti gələcək zaman forması مستقبل (mostəğbəl). Qeyri-qəti və qəti gələcək zaman formalarının təsdiq və inkarı.

Zərf. Zərfin mənaca növləri: zaman, məkan, miqdar və tərz - hərəkət zərfləri. İnkər və oxşarlıq bildirən zərflər. Zərfin quruluşca növləri: sadə, düzəltmə, mürəkkəb zərflər.

Qoşma. به (be), با (ba), در (dər), از (əz), برای (bəra-ye...) مانند (manənd-e...), مثل (mesl-e...) önqoşmaları və را (ra) sonqoşması. Önqoşma kimi işlənən sözlər - söz-qoşmalar: نزد (nəzd), پیش (piş), رو (ru), پهلو (pəhlu), پشت (poşt), سر (sər) və s.

Bağlayıcı. Bağlayıcıların quruluşca növləri. Sadə və mürəkkəb bağlayıcılar.

SİNTAKSİS

Söz birləşmələri. Təyini söz birləşmələri: izafət vasitəsilə əmələ gələn söz birləşmələri, yanaşma əlaqəsi ilə əmələ gələn söz birləşmələri. İzafət tərkibi. İzafət tərkibinin yalnız iki tərəfdən ibarət olması. Məs:

حکایت جالب - اتاق بزرگ - دانش آموزان ممتاز

Cümlə. Cümlə üzvləri: baş üzvlər - mübtəda, xəbər; ikinci dərəcəli üzvlər - təyin, tamamlıq (vasitəli, vasitəsiz), zərflilik.

Sadə cümlə. Müxtəsər və geniş cümlə. Sual cümlələri.

Mürəkkəb cümlə. Tabeli və tabesiz mürəkkəb cümlələr.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. A.Kərimov. Fars dili. 1-ci sinif. - Bakı, 2023.
2. A.Kərimov. Fars dili. 2-ci sinif. - Bakı, 2023.
3. A.Kərimov. Fars dili. 3-cü sinif. - Bakı, 2024.
4. A.Kərimov. Fars dili. 4-cü sinif. - Bakı, 2024.
5. T.Seyidov. Fars dili. 5-ci sinif, 1993.
6. H.Mahmudov, T.Seyidov, R.Axundov. Fars dili. 6-cı sinif, 1991.
7. A.Ələkbərova, M.Məmmədova. Fars dili. 7-ci sinif, 1991.
8. A.Ələkbərova, S.Hüseynli. Fars dili. 8-ci sinif, 1993.
9. N.Hatəmi, Ş.Şirəliyev. Fars dili. 9-cu sinif, 1993.

ƏLAVƏ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. "Fars dili" (Yeni təhsil proqramı (kurikulum) üzrə imtahanlara hazırlaşanlar, yuxarı sinif şagirdləri və müəllimlər üçün vəsait). "Abituriyent" jurnalının xüsusi buraxılışı. - Bakı, 2019.

Proqram Dövlət İmtahan Mərkəzində 22.10.2025-ci il tarixində keçirilmiş iclasda (Protokol №1) müzakirə edilərək qəbul olunmuşdur.

Dövlət İmtahan Mərkəzi proqramın hazırlanmasında zəhməti olanlara minnətdarlığımı bildirir.

